

ВСТУП

Ефективний судовий захист прав інтелектуальної власності є одним з важливих напрямків забезпечення сталого розвитку держави, посилення суспільної довіри до судової влади та покращення іміджу держави на міжнародній арені. Одним з ключових напрямків покращення якості судочинства за окремими категоріями справ є утворення спеціалізованих судів. Практика спеціалізації судів у справах, пов'язаних з захистом прав інтелектуальної власності набула значного поширення у світі. Її втілено у низці країн Європейського союзу, а у 2020 р. очікується утворення Єдиного патентного суду, юрисдикція якого може бути поширена на усіх учасників ЄС.

В Україні нові можливості поглиблення спеціалізації судів відкрились за результатами судової реформи 2016 р., основною метою якої було приведення національного законодавства у відповідність до європейських стандартів та умов, передбачених Угодою про асоціацію України та Європейського союзу. Для посилення захищеності прав інтелектуальної власності у контексті вимог Глави 9 Розділу 4 Угоди, а також з урахуванням концептуальних основ і стратегії судової реформи в Україні було передбачено створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Від моменту прийняття Указу Президента України “Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності” пройшло понад два роки та, станом на нинішній час, суд усе ще не розпочав роботу у зв'язку з низкою організаційно-правових перешкод. Протягом цього часу зусиллями вітчизняних фахівців з юриспруденції була суттєво розширена нова концепція утворення вищих спеціалізованих судів як судів першої та апеляційної інстанції у системному зв'язку з розвитком доктринальних вчень про захист прав інтелектуальної власності.

Зміст, природу та особливості правового регулювання у сфері прав інтелектуальної власності досліджували Барладян О.,

Бошицький Ю., Горнісевич А., Грін С., Киричук А., Когут Н., Кодинець А., Лучка І., Морозова Л., Олійник Б., Романюк І., Сеньюта В., Слободянюк В., Фесенко Н., Хелфер Л. та ін.

Проблематику захисту прав інтелектуальної власності вивчали Бааджи Н., Гаврилішин А., Гейгер К., Гумега О., Данилюк А., Кодинець А., Козирева В., Корнієнко П., Левицький В., Лю Л., Мельник О., Микитин В., Молдован Е., Петренко В., Равіндран С., Румянцев Ю., Сеуба К., Степенко А., Сцібан О., Француз А., Хома В., Шакірова О. та ін.

Євроінтеграційні аспекти та зміст судової реформи 2016 року, її вплив на судоустрій, справедливість правосуддя і ефективність захисту прав людини розкрили у своїх працях Волощенко О., Гриценко В., Леськів С., Москвич Л., Овечкіна О., Орлюк О., Прилуцький С., Сопільник Р., Хотинська-Нор О., Шашкова А. та ін.

Концептуальні засади, практику та особливості утворення спеціалізованих судів та, зокрема, Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності дослідили Банк М., Борнхаузер Дж., Бочарова Н., Ванг М., Гаркуша О., Глущенко С., Григоров Д., Канарик Ю., Картавцева Ю., Коваль І., Коваль М., Куйбіда Р., Кучерук Н., Леджлер Т., Маринів В., Медведик Л., Обрізко І., Пархомчук С., Пашковська Т., Пошелюжна Х., Рохазар З., Сердюк В., Смалюк Р., Татьков В., Тессенсон Дж., Хіллі Р., Хофер Л., Худенко О., Штефан О., Шусаку Ю. та ін.

Праці згаданих авторів місять аналіз теоретико-методичних аспектів, концептуальних передумов та організаційно-правових засад судового захисту прав інтелектуальної власності. Визнаючи суттєвий вклад наукового співтовариства у розробку проблематики захисту прав інтелектуальної власності відзначимо, що комплексно правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності та напрямки його подальшого розвитку досі не досліджувались.

Метою написання монографії є дослідження особливостей правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Розділ 1 “Фундаментальні засади судового захисту прав інтелектуальної власності” складається з трьох підрозділів, у яких здійснено огляд наукових джерел за напрямком дослідження, сформовано теоретичні засади судового захисту прав інтелектуальної власності та розроблено методичні засади визначення змісту правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Розділ 2 “Правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності в контексті судово-правової реформи: аналіз та особливості в Україні” містить три підрозділи, у яких охарактеризовано передумови утворення ВСІВ у рамках судово-правової реформи, здійснено порівняльний аналіз іноземного досвіду судового захисту прав інтелектуальної власності та проведено комплексний аналіз правового статусу ВСІВ на сучасному етапі судово-правової реформи.

Розділ 3 “Рекомендації з удосконалення правового статусу та організаційного забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності” складається з трьох підрозділів, у яких окреслено пріоритетні напрямки розвитку правового статусу, обґрунтовано спеціальні вимоги до судді та сформовано рекомендації щодо організаційно-правового забезпечення ефективного функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що монографія є одним із перших комплексних досліджень правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності, за підсумком якого сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі, що

вперше:

– на основі дослідження теоретичних засад судового захисту прав інтелектуальної власності та аналізу актуального стану нормативно-правового забезпечення функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності сформовано визначення правового статусу цього суду: це сукупність правових норм, якими урегульовано правові відносини з питань утворення та функ-

ціонування суду, його завдань та функцій, юрисдикції та компетенції, місця у правовій системі, системі судоустрою і суспільстві; створено передумови здійснення справедливого та неупередженого судочинства з дотриманням права кожного на судовий захист та справедливий суд на основі принципу верховенства права; визначено принципи та засади організаційно-правового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення діяльності суду; забезпечено досягнення ефективності судового захисту прав інтелектуальної власності з урахуванням динаміки розвитку правовідносин у цій сфері;

– сформовано комплекс рекомендацій щодо внесення змін та доповнень до Конституції України, Закону України “Про судоустрій і статус суддів”, Господарського процесуального кодексу України та інших правових актів з метою гармонізації нормативно-цільової, компетенційної та організаційно-структурної складових правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності і корекція положень, що можуть негативно позначитись на ефективності функціонування цього суду та автономії його Апеляційної палати;

– з метою визначення індивідуального правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності розроблено проєкт Закону України “Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності”, що містить положення стосовно статусу, засад, завдань та нормативної основи діяльності суду, особливостей визначення предметної юрисдикції, спеціальних вимог до судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності, забезпечення підвищення кваліфікації суддів, а також організаційного та фінансового забезпечення діяльності суду, зокрема, особливостей організаційного забезпечення діяльності Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності;

удосконалено:

– методикау дослідження правового статусу вищих спеціалізованих судів, зокрема, запропоновано виокремлювати консти-

туційно-правовий, судово-правовий, галузевий та індивідуальний рівень та досліджувати у їх рамках нормативно-цільову, компетенційну та організаційно-структурну складові правового статусу;

– наукові уявлення про передумови та доцільність утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, зокрема, з урахуванням результатів емпіричного дослідження доведено, що суд був утворений відповідно до мети судової реформи 2016 р. на виконання вимог Угоди про асоціацію України та Європейського союзу з урахуванням іноземного досвіду функціонування спеціалізованих судів;

– класифікацію іноземних моделей судового захисту прав інтелектуальної власності, що засновуються на створенні спеціалізованих судів, зокрема, на прикладі країн, де діють такі суди, виокремлено та охарактеризовано європейську, американську та японську моделі;

– теоретичні засади розвитку індивідуального правового статусу вищого спеціалізованого суду на основі прийняття профільного закону та сформульовано концептуальні, структурні і змістові вимоги до такого закону;

– наукові уявлення про спеціальні вимоги до суддів вищого спеціалізованого суду, зокрема, запропоновано диференціювати вимоги щодо кандидатів на посаду судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності і враховувати стаж, здобутий протягом останніх десяти років;

– організаційно-правові засади забезпечення автономії Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності шляхом прийняття Положення про управління з організаційного забезпечення роботи Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності, яким запропоновано конкретизувати розмежування функцій апарату суду та відповідного структурного підрозділу;

набули подальшого розвитку наукові погляди щодо:

- застосування європейського досвіду при розробці стратегії реформування системи судоустрою України, зокрема обґрунтовано доцільність врахування іноземних моделей судового захисту прав інтелектуальної власності;

- спеціальних вимог до помічника судді вищого спеціалізованого суду, зокрема, запропоновано встановити диференційовані вимоги щодо стажу професійної діяльності помічника судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності та помічника судді Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – при дослідженні проблем становлення і розвитку правового статусу вищих спеціалізованих судів; правотворчості – при розробці та удосконаленні нормативно-правових актів з питань мети, завдань, юрисдикції та організаційно-правового забезпечення функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності, зокрема, при розробці профільного законопроекту; правозастосуванні – у процесі вдосконалення організаційно-правового забезпечення судового розгляду спорів, пов’язаних з порушенням прав інтелектуальної власності; роботі громадських організацій – при розробці науково-методологічних рекомендацій щодо взаємодії судової влади та громадських організацій з питань ефективного захисту прав інтелектуальної власності у контексті досягнення глобальних цілей сталого розвитку; навчальному процесі у Національній школі суддів України та закладах вищої юридичної освіти – при підготовці та підвищенні кваліфікації суддів, помічників суддів, працівників апарату суду, адвокатів, патентних повірених та підготовці навчально-методичних матеріалів і проведенні лекційних і семінарських занять з дисципліни “Судові та правоохоронні органи”.